

Tatiana BUTNARU
Institutul de Filologie al AȘM
(Chișinău)

METAFORA DORULUI ÎN POEZIA LUI DUMITRU MATCOVSCHI

The metaphor of longing in the poetry of Dumitru Matcovschi

Abstract. In this article one of the key images of our traditional art founded its expression, which explicitly constitutes the lyrical substance of more works of D. Matcovschi. The respective author reveals a complexity of feelings, emotions, inner restlessness, guiding the reader within complex meditations on man, to the contemplation of all the labyrinths of human nature. In the poetry of D. Matcovschi, the longing is a sacred aesthetic category, it defines „the most authentic modern testament” of the native spirit, and it sees a criterion of aesthetic evaluation, promotion of some attitudes and values taken from the experience of the people, of the treasure of his spiritual wealth.

Keywords: folkloric vision, mythical suggestion, symbolic representations, ontological meditations, artistic image, inner restlessness, criterion of aesthetic evaluation, intertextual value, Mioritic premonition, universe of creation, visionary performance-poetry.

Metafora dorului, una din imaginile-cheie ale artei noastre tradiționale, alcătuiește substanța lirică a mai multor scrieri semnate de D. Matcovschi, dezvăluie o complexitate de sentimente, trăiri, neliniști interioare, care generalizează universul trăirilor populare, orientează cititorul în cadrul unor meditații complexe despre om spre contemplarea tuturor labirinturilor firii umane. În una din exegezele sale critice, M. Dolgan încearcă să amplaseze metafora dorului din creația lui D. Matcovschi în zona unei generalități absolute, acesta fiind „înțeleș ca un sentiment profund românesc, al dorului confundat cu marile aspirații ale omului din spațiul mioritic: dor de viață și de patrie, dor de neam și de grai, dor de casa părintească și strămoși, dor de femeie și natură, dor de adevăr și dreptate, dor de bine și frumos, dor de omenie și demnitate” [1, p. 41].

Așadar, la D. Matcovschi, dorul devine o categorie estetică existențială, el definește „cel mai veritabil testament modern” [2, p. 116] al spiritului național, constituie „una din cele mai fine cristalizări ale spiritului popular, constanta fundamentală a viziunii asupra lumii și vieții” [3, p. 150]. Poetizarea dorului întrevade un criteriu de evaluare estetică, de promovare a unor valori și atitudini preluate din experiența poporului, din tezaurul bogăției sale spirituale. Raportat la tradiția folclorică, motivul dorului aprofundează semnificațiile etice și estetice în opera lui D. Matcovschi pe o linie convergentă, poetul dezvăluie proporțiile pe care le capătă universul omenesc privit prin prisma dorului după modelul

popular, așa cum sugerează acad. Ion Coteanu atunci când se referă la vibrațiile sufletești ale rapsodului anonim, care „și-a asemănat dorul cu florile, pădurile, holdele, snopii de grâu cu luna, pâraiele, izvoarele, albinele, cu diverse obiecte simbolice ca năframa, frâul etc.” [3, p. 169].

La D. Matcovschi, înțelesul particular al dorului este extins pînă la unele generalizări estetice ale realității, el devine o profesiune de credință de unde receptăm o dorință nestăvilită de viață, un crez filosofic rostit cu demnitate și convingere, încadrat în modulațiile codului estetic al poporului. „Coborător din dor și suferințe”, eroul liric al lui D. Matcovschi se identifică cu lumina lăuntrică a sensibilității sale artistice, pentru a exprima „stări sufletești românești” [4, p. 222], a înălța rugăciunile sale pentru meleagul natal, a cinsti strămoșii, baștina, părinții. Dorul reprezintă pentru D. Matcovschi o formulă poetică cuprinzătoare, cu deschidere spre multiple temeuri ale existenței umane. „Dorul de lumea toată” înfățișează proporțiile pe care le capătă sentimentul trăit, este contemplarea lăuntrică a ceea ce spunem:

„Doru-i de mamă și de tată,
De nucul cela singuratic,
De iarba ceea, corovatic”
(„Țara dorului”)

Versurile depășesc conturul unei simple mărturisiri, relevă o profesiune de credință de unde receptăm un dor nesfârșit de viață, un crez filosofic rostit cu demnitate și convingere, încadrat în modulațiile codului estetic al poporului. Prin urmare, dorul tinde spre zona unei generalități absolute, spre o idee a infinitului, înfățișat nu numai prin proporțiile pe care le cuprinde sentimentul trăit. Prin imaginea dorului se are în vedere caracterul perpetuu al vieții, al mișcării, evoluției, vedem o codificare a sufletului românesc, ideea fundamentală a unui concept de existență.

Diversificarea dorului în poezia lui D. Matcovschi are loc în diferite stări sufletești, ca în versurile lui Gr. Vieru atestăm „un dor de doruri” nuanțat în:

„Dor de mamă,
Dor de cîntec? De prieteni?
Dor de văi? Și dor de cetini?
Dor de văi? Și dor de stele?
Dor de lacrimile mele”
(Gr. Vieru, „Dor”)

Precum L. Blaga pleacă de la *Curțile dorului* în tinda noii lumini, D. Matcovschi se identifică cu lumina cerească a dorului pentru a ajunge la chemarea demiurgică a propriului eu scriitoricesc. „Năpădit de doruri grele”, eroul lui D. Matcovschi este

copleșit de cântecele de acasă, „mă știu trist ca o baladă”, o stare sufletească specifică, care se manifestă, în mod special, prin lirismul confesiunilor artistice. De aici survin rugăciunile sale pentru plai, meleag și iubire, care în intuiția autorului, ating dimensiunile baladescului. D. Matcovschi vorbește prin gura *Mioriței* și a *Meșterului Manole*:

„Limba maternă, floare eternă
De busuioc și de dor –
Dor de țărâne, de doine bătrâne,
De freamătul codrilor”.

(„Limba maternă”)

La fel ca și dorul, plaiul, adică „sfintele țărâne”, capătă la D. Matcovschi o anumită semnificație, ce-i permite „să mioritizeze” nu numai împrejurările ce alcătuiesc un orizont spațial de existență, dar și sentimentele, trăirile omenești.

Pornind de la motivarea exterioară a dorului, scriitorii șaizecești, în același timp și D. Matcovschi, pun mai mult accent pe semnificația lui metaforică și deschid orizonturi noi de poezie în spiritualitatea românească. D. Matcovschi, poetizează „o țară a dorului”, unde „ca într-o baladă” readuce în lumină casa părintească „cu bob de grâu și strop de rouă”. Poetul utilizează niște imagini de factură folclorică pentru a evoca emotiv dragostea de baștină, el cântă cu demnitate bărbătească „străbun pământ” „crescut în suflet”, din care răsare spicul de grâu și lumina dorului de țară.

„Crescut în suflet un pământ,
Cel mai frumos pământ din lume,
Cu veșnic dor, cu dulce nume,
Ca un luceafăr luminând –
Crescut în suflet un pământ”.

(„Crescut în suflet”)

Văzut stilistic, motivul dorului de plai transpare drept o stare plenipotențială, care însuflețește vituțile creatoare ale omului, îi inspiră optimism și sete de viață, confirmă tendința lui nemijlocită de a se desăvârși prin dragoste și crezământ. Similitudinile artistice stilizate după modelul popular sunt aprofundate de sursele de inspirație mitico-folclorice, D. Matcovschi cântă sfânta dragoste de țară și asemenea rapsodului popular o încadrează în intimitatea firească a sentimentului trăit.

De aici survine și dorul de viață, este dorul „de-o frunză verde”, ceea ce înseamnă pentru eroul lui D. Matcovschi a doini la nesfârșit, pentru a-și confirma existența, chezașia, vitalitatea, a venera strămoșii, a iubi meleagul. Metaforele revărsate în ritm de odă ne duc în preajma unui cântec continuu al sufletului izvorât din deplina îngemănare cu ființa Patriei, cu frumusețea strădaniei umane, a unei etnii multisekulare zămislite în pledoariile sale poetice.

„Aici suntem o soartă cu dorul și ogorul,
Cu Nistrul și cu Prutul, cu lutul și izvorul:
ne-adună grămăjoară, acasă ne adună,
obârșia primară și datina străbună”.

(„Basarabia”)

Nostalgia poetului survine dintr-o stare de neliniște lăuntrică, pe care o încearcă eroul liric într-un moment de incertitudine sufletească. Starea de dor echivalează cu necesitatea regăsirii spirituale prin vicisitudinile timpului istoric, înseamnă nealterarea ideii de țară și neam, este un loc cu nume sfânt unde „trăit-am ultima iubire! Pe-acest pământ! Pe-acest pământ!” (L. Lari).

Orientarea sugestiei poetice are loc din cadrul istoric într-un spațiu contemporan, iar contemplarea dorului mai poate fi raportată și la drama înstrăinării Basarabiei, generând o poezie misionară:

„Trecută prin foc și prin sabie,
furată, trădată mereu,
ești floare de dor, Basarabie,
ești lacrima neamului meu”.

(„Basarabia”)

Icoana Basarabiei martire devine laitmotivul mai multor scrieri lirice, D. Matcovschi redă răvășirea dramatizată a unui cosmos aflat în stare de criză și amorfie, „Basarab până la dor”, eroul lui D. Matcovschi își toarnă în cuvinte „oftatul și credința”, devine un apostol al pătimirii noastre după modelul lui O. Goga

Păstrând prin convenție deschiderea către o problemă socială, discursul poetic este orientat spre niște situații de alternativă, autorul dezvăluie drama existențială a basarabenilor marcată de teroarea istoriei:

„Dor, mi-e dor, mi-e dor de-o țară,
Care-a fost și care nu-i
Neagră pâinea și amară
dincoace de dor de țară,
e pâinea străinului”.

(„Frați”)

Mesajul comunicat are o semnificație deosebită. Nostalgia sacrului aprofundează o stare de criză și dramatică contemplare lăuntrică, pe care autorul o depășește prin deschiderea către anumite sensuri majore, prin nevoia de descătușare și revenirea la spațiul etnic al valorilor, acolo unde:

„Frunză de laur bătută în aur
De-un meșter necunoscut,
Vine din vreme și suie-n poeme,
Lângă baladă și rost”.

(„Limba maternă”)

Este, de fapt, o confesiune de dragoste unde dorul de meleag se încadrează în ideea de „spațiu matrice” ori „spațiu mioritic” axat pe filonul creativității populare. D. Matcovschi transmite emoțiile afective ale dorului într-o tonalitate poetică vibrantă alimentată de intuiția populară, dar și de propria sensibilitate scriitoricească.

De menționat, la D. Matcovschi dorul este despovărat de finalitate, poetul își revendică stările sufletești în concordanță cu ambiguitatea existențială și caracterul arhetipal al semnificațiilor exprimate, după sugestia criticii literare „dorul devine axa creativității și perspectiva epistemologică în toate domeniile tratate” [5, p. 49]. Odată ce D. Matcovschi își orientează dorurile în diverse aspecte de viață, în primul rând, vedem o orientare spre evaziunea cosmică a universului unde se declanșează un spectacol poetic vizionar. Revelația luminii devine un corelativ al dorului și se manifestă prin corespondențe de elemente și entități simbolice, căpătând diferite nuanțe stilistice:

„Lumină divină dorul, lumină vie,
icoană a sufletului bun la toate,
moștenită din tată în fiu,
trecută prin secole de singurătate”.

(„Dor”)

Soarele cel Mare, o metaforă definitorie pentru scrisul lui. D. Matcovschi, are o valoare intertextuală și corespunde unor dimensiuni sufletești de alură mitică, dorul sugerează aici permanență în schimbare, în „marea trecere”, scurgere dureroasă de timp fără scurgere.

„Numai Soarele-a rămas
Ban de aur până azi,
Sfântă lacrimă pe-obraz.
Numai Soarele cel Mare,
Care apune și răsare
Astfel pentru fiecare”.

(„Numai Soarele”)

Imaginea „soarelui-lacrimă pe obraz” declanșează o stare de dor, de iluminare totală „ca în ziua dintâi”. Blagianul „Să fie lumină” substituit prin formele alegorice

ale mitului se îngemănează într-un fel oarecare cu seninătatea lăuntrică pe care o emană versul lui D. Matcovschi în percepția mitico-poetică a lumii.

„Totul s-a luminat,
Totul s-a deșteptat...”
(„Numai soarele”)

D. Matcovschi depășește asimilarea surselor de inspirație tradițională, schimbând înțelesurile inițiale și înlocuind nuanțele imaginilor artistice. Invocarea luminii este o deplasare de accent spre nucleul interior al dorului, spre o fenomenologie a spiritului cu o vastă sferă de cuprindere a identității existențiale. Fiind alimentat de nostalgia trecerii, dorul lui D. Matcovschi este trăit „până la jale”. În acest sens, versurile sale își condensează semnificațiile simbolice în formula intelectualizată a „dorului-gând” și „dor-căutare”, ca să-și găsească expresie în niște confesiuni lirice vibrante marcate de dezinvolvura romantică a „dorului-vis” ori „dor-cântec”, „dor-patimă sufletească”, așa cum vom sesiza în unele versuri.

D. Matcovschi orientează cititorul spre contemplarea unor rosturi filosofice multiple, autorul revendică niște dimensiuni ale cunoașterii umane prin intermediul unor reprezentări simbolice de viziune. Încântarea în fața lumii se conjugă cu o reverie sufletească, fapt ce-l determină pe autor să se reintegreze într-o atmosferă sacră, și, prin succesiunea detaliilor simbolice, să participe la un act solemn de inițiere. Poetul atinge un bilanț al sensibilității artistice unde în plan simbolic-metaforic are loc o alternare a secvențelor de viață, o identificare sincretică de viziuni. Prin întreașa sa creație, D. Matcovschi aprofundează ideea de dor într-un grandios spectacol cosmic, îi atribuie niște semnificații complexe, de maximă generalitate.

Note

1. M. Dolgan. *Dumitru Matcovschi – un poet pătimaș al dorului*. În cartea: *Dumitru Matcovschi – poet și om al cetății*. Chișinău, Editura Știința, 2008.
2. M. Bucur, Lucian Blaga. *Dor de eternitate*. Cluj, Editura Albatros, 1971.
3. I. Coteanu. *O dominantă a liricii populare: dorul*. În cartea: *Stilistica funcțională a limbii române*. București, E D P, 1973.
4. L. Blaga. *Trilogia culturii*. București, E.P.L, 1969.
5. T. Roșca. *Dumitru Matcovschi, confruntarea cu timpul și reperete structurale ale poeziei*. În cartea: *Dumitru Matcovschi – poet și om al cetății*. Chișinău, Editura Știința, 2009.